

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Discantare Super Planum Cantum : new approaches to vocal polyphonic improvisation 1300-1470

Berentsen, N.M.T.

Citation

Berentsen, N. M. T. (2016, December 14). *Discantare Super Planum Cantum : new approaches to vocal polyphonic improvisation 1300-1470*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/45012>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/45012>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/45012> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Berentsen, Niels

Title: Discantare Super Planum Cantum : new approaches to vocal polyphonic improvisation 1300-1470

Issue Date: 2016-12-14

NEDERLANDSE SAMENVATTING

Deze dissertatie documenteert mijn onderzoek naar de geïmproviseerde polyfonie van de late middeleeuwen en vroege Renaissance, doormiddel van zowel muziekhistorische beschouwingen als praktische experimenten met studenten en collega-zangers. De auteur stelt zich ten doel de huidige kennis over polyfone improvisatie in de veertiende en vijftiende eeuw te verbreden, en zodoende nieuwe, op dit repertoire toegepaste, muziekpedagogische en -analytische instrumenten te ontwikkelen. Een diepgravende analyse van de materiële overblijfselen van de laatmiddeleeuwse muziekcultuur, de composities en theoretische traktaten, legt de basis voor experimenten met vocale polyfone improvisatie op Gregoriaanse melodieën. Deze praktijkervaringen kunnen hunnerzijds een nieuw licht laten schijnen op de historische composities en teksten.

De historische, muziekanalytische, experimentele en didactische benaderingen van dit onderzoek worden uiteengezet in de drie centrale hoofdstukken van de dissertatie: Hoofdstuk 2 geeft een globaal overzicht van *ex tempore* polyfonie als historisch, sociaal-cultureel fenomeen. Aangetoond wordt dat - door de mentale en communicatieve vaardigheden die aan de zangers van polyfonie ter beschikking stonden - hun improvisaties geenszins 'onvoorbereid of 'ongecoördineerd' waren, ook zonder dat die werden gerepeteerd.

Kennis van contrapuntische technieken vormde een belangrijk onderdeel van het ambacht polyfone zang. In Hoofdstuk 3 wordt een aantal improvisatiemodellen - vergelijkbaar met de 'schemata' en 'Satzmodelle' uit latere repertoires - geïdentificeerd in veertiende-eeuwse muziektraktaten en composities. Er wordt beschreven hoe zangers van vandaag deze modellen opnieuw kunnen gebruiken om twee- en driestemmige polyfonie te improviseren in de *Ars Nova* stijl. Hoofdstuk 5 neemt het traktaat *De preceptis artis musicae* (ca 1470) as uitgangspunt, en beschrijft een leergang voor improvisatie in een vijftiende-eeuwse stijl: vanuit de tweestemmige gymel leert men 'vrij contrapunt', alsook de drie- en vierstemmige technieken beschreven in *De preceptis*. Voorts geeft de geschiedenis van gymel en fauxbourdon aanleiding

tot een overdenking van de lange-termijn evolutie van Westerse muziek, en die van eenvoudige liturgische polyfonie in het bijzonder.

De didactische toepassing van deze bevindingen wordt besproken in Hoofdstuk 5. Eerst wordt een overzicht geboden van de voorhanden zijnde pedagogische publicaties over geïmproviseerde polyfonie, waarbij de lezer wordt gewezen op de voor- en nadelen van elk. Vervolgens gaat de auteur in op zijn eigen ervaringen met polyfone improvisatie door zelfstudie, zingen met collega's en in de lespraktijk. Ook wordt er stilgestaan bij belangrijke aspecten van het aanleren van geïmproviseerde polyfonie, zoals het auditief en visueel voorstellen van contrapunt, het belang van vocale improvisatie, en het gebruik van historische muziekstukken in de les. De gepresenteerde didactische aanpak is flexibel, en kan worden toegepast op een veelheid van pedagogische situaties, van eenmalige workshops voor beginners tot meerjarige cursussen in het hoger muziekonderwijs.

Deze dissertatie biedt een nieuwe benadering van historische polyfonie en improvisatie, als resultaat van een wederzijds bevorderlijk samenspel tussen muziekanalyse, de lespraktijk en experimenten met improvisatie. Dit onderzoek ontwikkelt nieuwe manieren om laatmiddeleeuwse en Renaissance polyfonie te begrijpen, die niet alleen bruikbaar zijn voor muziekpedagogiek en -analyse, maar die ook een stimulus kunnen vormen voor de hedendaagse uitvoeringspraktijk van Oude Muziek. Het is dan ook allereerst bedoeld als bijdrage aan de verdere ontwikkeling van de hedendaagse historisch geïnformeerde improvisatie praktijk.